

מסדר החנוך והתרבות - המחלקה לתרבות תורנית

ג ל י ו נ ו ת ל ע י ו ן ב פ ר ש ת ה ש ב ו ע
בעריכת נחמה ליבוביץ
שנת העשרים וארבע

פנחס (תשכ"ה)

הפטרה
מלכים א' יט

א. ב' ותשלח איזבל מלאך אל אליהו לאמור
כה יעשון אלוקים וכה יוסיפון כי כעת מחר...

ר' יוסף אבן כספי: אדני כסף
ד"ה כה יעשון: הנה זה הלשון יהיה נכון גם לקדושים, כמו שאמר
(שמואל ב' ז' כ"ג) "אשר ילכו אלוקים", (הר' ל"ה ז') "כי שם
נגלו אליו האלוקים".

(1) מה המחמיה בפסוקנו?

א (2) למה אין אבן כספי מביא גם את דברי אברהם (בר' כ' י"ג) "ויהי
כאשר התעו אותי אלוקים?"

אא (3) כיצד אפשר ליישב את שני הפסוקים משמואל ומבראשית שלא בדברי
אבן כספי?

(לפי בעל הואיל משה יש לישיב את שם' ב' ז' ע"פ דברים ד' ל"ד)

(4) למה לא הביא גם את שמואל א' ד' ה' "האלוקים האדירים האלה?"

ב. ב' כה יעשון אלוקים וכה יוסיפון כי כעת מחר אשים את נפשי כנפש אחד סחם
רש"י ד"ה כה יעשון אלוקים: כמו שעשית לבניאי הבעל

(1) מה קשה לו?

(2) במה הוא סוטה מן הפירוש הרגיל?

ד. ט' מה לך פה אליהו

אברבנאל: וכבר פרשתי שאליהו עשה שלשה דברים בלי צווי ה' ית': האחד היא השבועה
שנשבע באף ובחמה ובקצף גדול "אם יהיה... טל ומטר" כי אם לפי דברו, ועשה רעב
גדול בארץ ישראל... והשני במיתת בן הצרפתי, שתסית דברים כלפי מעלה... והחית
אותו. והשלישי: מה שעשה בהר הכרמל... והורדת האש מן השמים, ושלשום עשה בלי
צווי אלוקי ולהיות כוונתו טובה ולקדוש ה', עשה ה' ית' גזרותיו וקייסם, אבל
החקקף עליו על אשר עשה מה שלא צוה, ולזה היה שלא באהו הנבואה ערך.

ולהפיר על זה אמר: "והנה ה' עובר" ר"ל הנה ה' הוא עובר על כל פשעיו. וזכרם
ראשון ראשון כמו שקרו, הראשונה הרוח שהיה מפרק הרים וגו', לרמוז על הגזרה
שגזר ברוח כעסו לעצור מטר, שבזה היה מחריב העולם... והרעש על הדברים שהסית
כלפי מעלה על מות בן הצרפתי ועל תחייתו, לפי שתחיית המתים כבו אותו הנביאים
בשם "רעש" (יחז' ל"ז ז') וחאש - הוא האש אשר הוריד בהר הכרמל ולא באש ה'
לפי שלא עשה אותו גסידון בסצות ה' ובדברו.
וזכר קול דממה דקה, לרמוז שבפניו הדברים האלה אשר עשה אליהו בלי סצות ה' לא
באחו הדבור כנראשונה והיה הקול האלוקי דממה והיא השתיקה והעור הדבור.

1. מניין לאברבנאל שעשה אליהו מעשהו על הר' כרמל על דעת עצמו?

2. איך יפרש אברבנאל - אם כן - את י"ה ל"ר ובדברך עשיתי?"

3. במה שונה אברבנאל מן הדעות המובאות בשאלה ג' בפענוח סמליות
ה"דממה הדקה"?

ג. תנא דבי אליהו: אליהו זוטא ח' :

... וכל נביא ונביא, שהיה מדבר עמהם (עם בני ישראל) אין רוצים בסובתו: תדע
לך שכן שאל אחאב את אליהו התשבי, אמר לו: "כתוב בתורה (דב' י"א ט"ז) "השסרו
לכם פן יפתה לבגכם - וחרה אף ה' בכם ועצר את השמים ולא יהיה מטר" ואני,
שאני עובד כל פ"ז שבעולם, בא וראה כמה טובות באות בימי, שנאמר (מלכים א'
ט"ז ל"ד) "ביסיו בנה חיאל בית האלי את יריחא".
מיד נתמלא עליו אליהו חימה גדולה, אמר לו: "ריקה, מאסת מי שברא כל העולם כולו
לכבודו ומי שנתן דברי תורה לכבודו, חייך שאין אני דן אותך אלא פדברך",
שנאמר (מלכים א' י"ז א'): "ויאמר אליהו התשבי מתושבי גלעד אל אחאב חי ה' אלוקי
ישראל אשר עמדת לפניו, אם יהיה השנים האלה טל ומטר כי אם לפי דברי".

נסל אליהו מפתח של מטר והלך לו. והיה רעב גדול בכל העולם, פו שאמר לו המקום,
(מלכים א' י"ח א') "לך הראה אל אחאב ואתנה מטר על פני האדמה". ולא עוד אלא
שעמד ודחפו למקום שבקשו, אבותיו רחמים ויקם ויאכל וישתה וילך בכח האכילה ההיא...

אמר לו הקב"ה לאליהו (י"ט ס') "מה לך פה אליהו?" היה לו שיאמר לפניו: "רבונו של עולם, בניך אתה, בני בחוניך הם, בני אברהם יצחק ויעקב שעשו לך רצונך בעולטן ונעם שמה כן, אלא אמר לפניו: (י"ט י') "קנא קנאתי לה' צבאו כי עזבו ברייתך בני ישראל..." התחיל הקב"ה סובר עמו דברי תחומין, אמר לו: "כשנבדלתי ליתן להם תורה על הר סיני, לא נגלו עמי אלא מלאכי חשדת, שהם רוצים להחליש את ישראל, ויאמר צא ועמדת בחר לפני ה'..." ואומר "...ואחר הרעש את לא באש ה' ואחר האש קול דממה דקה". המתין לו שלוש שעות ועדיין בדבריו הראשונים הוא עומד: "קנא קנאתי לה' צבאו..." בארפת שעה אמרה לו רוח הקדש לאליהו: (י"ט ס"ו) "לך שוב לדרכך מדברת דמשק... זאת וזאת בן נמשי תמשה לסלך על ישראל ואת אליהו בן שפט מאבל מחולת תמשה לנביא תחתך". ומה שבדעתך איני יכול לעשות.

ועיין עלון ההדרכה!

ר' יעקב פיראנקי (פרשן ספרדי, שהביא שוב לבית הדפוס את אברבנאל וכתב תוספות לפרושו "בקצת סקומות כאשר עיניך תחזינה מישרים", נפטר בלונדון תס"ב 1701).

ד"ה מה לך פה אליהו: להיות שנכנס אליהו בקצת הצור, מקום שעמד שם משה בחר סיני, אמר לו הקב"ה: "מה לך פה", אתה רוצה להתדמות למשה, שאסרתי לו: "ואתה פה עמד עמדי", הלא הוא היה סניגוריא של ישראל ומסר את נפשו עליהם, ואתה אינך כך! לכן הראה לו הקב"ה רוח חזק ואמר לו: "לא ברוח ה'", שיש ארבע מדות בבני אדם: יש מי שכועס ובהרצו פועל הכעס וזהו "רוח גדולה מפרק הרים ומשבר סלעים", שעושה תפעלים (=פעולות שנגרמו ע"י הכעס) בפועל; לא בחר ה' באלה, להשרות עליו שכינתו, "ואחרי הרוח" - יש מזה טובה היסנה, שהפעם בחור לבו וקרבנו, ופיו ימלא רעש ורעה והגיגו תבער כמו אש, ולא יעשה הדבר בפועל, וזהו שאמר "רעש", סתרעש בקול דברים בעלמא ולא בפועל; גם באלה לא בחר ה'. גם אחרי הרעש מזה טובה היסנה: אם תיקוד בקרבנו, ויכחידנה תחת לשוננו ולא יזכר על שפתנו, גם בזה לא בחר ה'. אבל המדה הרביעית שהיא אחר באש - קול דממה, שאין לו שום התעוררות כלל, לא בלבנו, לא בשפתנו, כי אינו מתרעם, רק מתנהג בנחת, הוא אשר יבחר ה'. וכל זה לרמז, שאין ראוי לאשר דבר פי ה' אליו, שיבוא לכלל כעס כלל, כי כל דרכיו ודבריו יהיו בנחת.

1. מה התפישה המשותפת לשניהם בשעשה אליהו על הכרמל, מה היה חטאו?
2. מה המסומל בדממה הדקה?
3. היכן מצינו במקרא ובמדרשים שנענש נביא על שלמד קטיגוריא על ישראל?

העורין מ. פרלמן

שאלות בטעמי המקרא

(א) במדבר כ"ח י"ד ונסכיהם חצי ההין יהיה לסך ושלישית ההין לאיל ורביעית ההין לכבש יין...

- 1) היכן מתחלקת הצלע ומה הסיבה לחלוקת המידות?
- 2) בצלע בא הצירוף - אשר איננו שכיח ביחוד, רביע-גרש-רביע. האם הרביע הראשון מפיסל יותר או השני?
- 3) "ושלישית החין לאיל" מה יש לומר על הצירוף דרגש מוגח רביע מתוך השוואה עם הביטויים המקבילים?

(ב) כ"ו ג"ח אלה משפחת לוי משפחת הלבני משפחת החברני משפחת המחלי משפחת המושי משפחת הקרחי, וקחת הולד את עמרם.

רס"ו ומעם משפחת הקרחי כי מתחלה היתה נקראת משפחת היצחרי כי היו בעת הסגין ההוא בנים גם לנפג וזכרי ועכשיו לא היו רק לקרח ונקרא על שמו ולפי דעתי לא היה סן הראוי שיעקר שם היצחרי מזרעו אע"פ שמתו קצת בניו אבל עשו זה אחרי

מעשה קרח בעבור כבוד בניו להודיע בישראל לדורות שסם וזכרם, כי כן חתוב משתדל לומר ובני-קרח-לא-מתו וכיון שכלו נפג וזכרי ונשארו כל זרע יצחרי לקרח קראום משפחת הקרחי להודיע כי היו בניו צדיקים וטובים מסגין...

ועיין ברשימת בני לוי ובני בניו במדבר ג' י"ז ואילך.

רש"י חסר כאן משפחת השמעני והעזיאי וקצת סן היצחרי.

1. באיזו בעיה דן הרמב"ן ומהי תשובתו?
2. במה מבליט גם פיסוק הטעמים את תבנית הצלע?
3. הסבר את פיסוק הצלע בכלל.